В І Д З И В
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка Пахомової Н.Г. на дисертацію Берегової Марії Ігорівни «Дидактико-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

Запровадження інклюзивної освіти, як сучасної моделі здобуття якісної освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку, що відкриває шлях до реалізації прав і можливостей кожної людини передбачає не лише рівний доступ до навчання, виховання і реабілітації, але й потребує забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами. Складність і багатогранність навчально-виховної діяльності в умовах інклюзивної освіти вимагає від педагогів інклюзивного закладу і корекційного педагога зокрема, компетентнісного підходу до організації діагностичної, реабілітаційної, пропедевтичної, корекційної та консультативно-просвітницької роботи. Відтак, виникає необхідність формування нової генерації педагогів інклюзивного простору, які компетентні надавати кваліфіковану допомогу особистості з порушеннями психофізичного розвитку у створенні умов для її успішної соціалізації та самореалізації в умовах інклюзивного освітнього середовища.

З огляду на значущість підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору, предсталене дослідження Берегової М.І. є безперечно актуальним.

Дисертаційна робота Берегової М.І. є завершеним авторським дослідженням, зорієнтованим на вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору.

Насамперед, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що автор всебічно в теоретичному і практично-методичному аспекті розкрив

актуальність виконаної наукової роботи. Дослідження доводить, що процес професійної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору буде ефективним за умов впровадження комплексної методики формування професійних дидактико-практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів, що є нагальною проблемою та пріоритетним напрямом в сучасній системі підготовки психолого-педагогічних кадрів.

У вступі дисертації висвітлено теоретичний стан досліджуваної проблеми та ступінь її наукової розробки; науково грамотно визначено мету, завдання, об'єкт, предмет; розкрито методологічну та теоретичну основи і методи дослідження; розглянуто наукову новизну та практичну значущість результатів; правильно представлено особистий внесок автора; наведено відомості про апробацію результатів і структуру дисертації.

Теоретичну частину роботи представлено в *першому розділі* «Науково-теоретичні основи дидактико-практичної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору». Автором здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем інклюзивної освіти, зокрема опрацьовано різноманітні за напрямками та фундаментальністю дослідження і науково-методичні праці вітчизняних та зарубіжних учених (список використаних джерел містить 226 найменувань, із них 21 – іноземною мовою).

Аналіз результатів наукових досліджень дозволив автору виокремити ряд бар'єрів, що виникають перед майбутніми корекційними педагогами в умовах роботи в інклюзії та схарактеризувати поняття «безбар'єрна дидактика». Узагальнюючи результати відповідних наукових досліджень автором введено поняття «безбар'єрна дидактика в умовах інклюзивного освітнього простору», що являє собою інноваційний педагогічний підхід, який представлено у системі засобів, методів, прийомів, що сприяють подоланню дидактичних бар'єрів процесу спільного навчання дітей з нормотиповим розвитком та дітей з особливими освітніми потребами.

Автор зазначає, що для успішної корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку необхідна організація такого простору, який мінімізує усі перераховані вище бар'єри, сприяє розвитку знань, умінь та навичок дітей, їх творчого потенціалу тощо.

Відзначимо чіткість, послідовність і логічність у формулюваннях основоположних теоретичних понять дисертації.

У *другому* розділі «Стан сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору» представлено методику вивчення дидактико-практичної готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору та результати констатувального етапу експерименту. Слід зазначити, що саме у цьому розділі представлена структура, напрямки, алгоритм і змістова наповнюваність діагностичного дослідження.

З достатньою повнотою дисертанткою аргументовано доцільність проведення констатувального експерименту. Слід відзначити, що автором ретельно сплановано і реалізовано експериментальна частина дослідження, про що свідчить розроблена та обґрунтована методика вивчення дидактико-практичної готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору.

Безсумнівним авторським здобутком є схарактеризовані три рівні (низький, середній, високий) готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору.

На особливу увагу заслуговують визначені й обґрунтовані критерії з показниками готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору: мотиваційно-емоційна, дидактико-технологічна, деонтологічно-мовленнєва, рефлексивно-практична готовності.

Аналіз результатів констатувального експерименту підтвердив припущення автора про доцільність розробки методики дидактико-

практичної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору, яка б ураховувала оновлення змісту корекційно-розвивального навчально-виховного процесу, забезпечувала програмно-методичне наповнення інклюзивного середовища, визначала механізми співпраці всіх учасників інклюзивного простору (педагогів, батьків і самої дитини).

У *третьому* розділі представлено експериментальну методику дидактико-практичної підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору та результати її ефективності.

Особливо важливим доробком автора, на нашу думку, є розроблена на основі теоретичного і методичного аналізу сучасних досліджень щодо організації навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного простору методика підготовки майбутніх корекційних педагогів, що містить чотири етапи: пропедевтичний, теоретико-операційний, продуктивний та рефлексивно-оцінний. На кожному етапі конкретизовано мету, визначено зміст, методичні форми, засоби, технологічний інструментарій. Зауважимо, що саме така послідовна, поетапна, системна робота виявилася досить обґрунтованою.

На позитивну оцінку заслуговує представлення експериментальної моделі як у схематичному, так і текстовому варіанті. По завершенню формувального експерименту автор перевіряє ефективність впровадження експериментальної методики, здійснює статистичну обробку одержаних результатів, що надає можливість зробити висновок про правильність сформульованих дослідницьких припущень і реалізацію мети дисертаційної роботи.

Проведена М.І. Береговою перевірка вірогідності результатів експериментального дослідження та впровадження експериментальної методики підготовки майбутніх корекційних педагогів в навчальний процес ЗВО обумовлюють практичну значущість дисертації. Експериментальна робота виявила позитивну динаміку формувальних впливів, ефективність запропонованої експериментальної системи підтверджує кількісний і якісний

аналіз результатів формувального експерименту. Статистичне обрахування отриманих даних дозволило оцінити достовірність одержаний результатів експерименту.

Результати і висновки дисертації Берегової М.І. є достовірними та важливими не тільки при підготовки майбутніх корекційних педагогів, а також для підвищення рівня професійної підготовки і перепідготовки педагогів, дефектологів і корекційних педагогів, які працюють в умовах інклюзивного освітнього закладу.

Зміст дисертації узгоджується з основними положеннями, висвітленими у змісті автореферату. Основні результати наукового дослідження Берегової М.І. в повному обсязі викладені в 25 наукових працях (8 одноосібних), із них: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 11 статей і тез апробаційного характеру.

Оцінюючи в цілому позитивно виконану дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висловити автору деякі критичні міркування та побажання щодо перспектив її подальших досліджень.

1. На наш погляд, дисертаційна робота виграла б, якби авторка здійснила аналіз навчальних планів підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору із зазначенням дисциплін та їх обсягу вивчення у ЗВО, що були експериментальними базами та аналізом дидактико-практичної підготовки майбутніх корекційних педагогів на різних рівнях вищої освіти.

2. У другому розділі роботи автор зазначає, що «метою визначення рівня підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору, була розроблена діагностична програма дослідження. Програма включала: характеристику критеріїв та показників готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчального простору.....» (с. 63). Проте, автор допускає невідповідність, оскільки завданнями дослідження передбачено «визначити

критерії, показники та рівні сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів під час роботи в умовах освітнього інклюзивного простору.

3. У констатувальному експерименті розробляючи завдання діагностичної методики автор не диференціює зміст і методи дослідження з урахуванням курсу та форми навчання майбутніх корекційних педагогів. Хоча цей фактор суттєво впливає на рівень професійної готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. Однак, на констатувальному етапі дисертанткою виділені експериментальна і контрольна групи, що на нашу думку потребує пояснення.

4. Наступне зауваження стосується методики діагностики готовності майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору, поданої у другому розділі. Вивчення мотиваційно-емоційного критерію готовності майбутніх корекційних педагогів передбачало виконання респондентами певних завдань. Однак, на нашу думку, в даному випадку доречним було б використати, наприклад, адаптивні методики К. Замфір у модифікації А. Реана, Р. Нємова, Є. Рогова та ін. на дослідження мотивації на досягнення успіхів та уникнення невдач з урахуванням внутрішньої і зовнішньої мотивацій або вивчення професійної спрямованості особистості тощо.

Також завдання №3 діагностичної методики під назвою «Тест на рівень стресостійкості» (с. 84) містить 6 запитань. Викликає сумнів об'єктивність результатів опитування на визначення рівнів стресостійкості в умовах інклюзивного простору, які визначені автором за результатами лише опитування. Більшість завдань діагностичної методики подано у формі гри, що на наш погляд, не завжди адекватно формам організації навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти.

Зроблені зауваження не знижують теоретичну і практичну цінність дисертаційної роботи Берегової М.І., у якій отримано нові переконливо обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, що в сукупності є

важливими для теорії і практики підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору.

Висновок: дисертація Берегової М.І. є ґрунтовним науковим доробком і справляє, безумовно, позитивне враження. Її аналіз із науково-теоретичних і практично-методичних позицій дає підстави для висновку про наукову і практичну значущість, самостійність і завершеність роботи, а також про сумлінність дисертантки та її наукову зрілість.

Виконане дослідження Берегової Марії Ігорівни «Дидактико-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної освіти
і соціальної роботи Полтавського
національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка Пахомова Н.Г.

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Код 31035253

Підпис Н.Г. Пахомової
Засвідчую
Пров.фахівець
відділу кадрів О.М.Паляниця